

Kramarenko L. Development of critical **thought** of young people as pedagogical problem

The critical thinking as generally pedagogical problem, ways of introduction of critical thinking to domestic education system is analyzed, features of the organisation of educational process and also pedagogical conditions of development of critical thinking of youth are revealed.

УДК 37.018.1:070.1.19

Курчій О.В.

Слов'янський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРЕСІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

У статті розглянуті проблеми сімейного виховання дитини та дія атмосфери сімейних стосунків що висвітлювались у педагогічній пресі другої половини XX століття. Проведено аналіз використання досвіду вирішення проблем сімейного виховання на сторінках періодичних видань досліджуваного періоду у сучасному освітньому просторі.

Актуальність проблеми полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку країни сім'я має великі труднощі, які обумовлені кризовими явищами розвитку суспільства. Звісно, що це негативно впливає на внутрішньосімейні відносини між членами родини та сімейну атмосферу. Наслідком того є неспроможність деяких батьків у належному вихованні своїх дітей.

Виховання нової людини, всебічний і гармонійний її розвиток - одне з головних завдань сучасного суспільства. Важлива роль у цьому відводиться сім'ї. Саме в сім'ї закладаються основи характеру особистості, її моральне обличчя, смаки, світорозуміння тощо. Відомо, що «широкий діапазон міжособових контактів був би неможливий без засвоєння людиною всієї тієї гами почуттів та переживань, які здатна дати їй тільки сім'я» [1, с.64].

Друга половина XX століття була дуже важливим періодом для розвитку вітчизняної педагогіки. Питання всебічного розвитку особистості набували значної уваги. У той час гостро поставали проблеми сімейного виховання, які висвітлювались у періодичній пресі. Був накопичений певний досвід вирішення цих питань. Тому ми знову повертаємося до висвітлення проблем відношень батьків з дітьми у педагогічній пресі минулого століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Труднощі сімейного виховання й причини, які діють на зниження виховного потенціалу сім'ї десятиріччями вивчались та досліджувались вітчизняними і зарубіжними соціологами, психологами та педагогами.

Вирішенню поставленої проблеми у другій половині ХХ столітті приділялось чимало уваги. У нашій країні накопичений багатий позитивний досвід щодо створення позитивної атмосфери в сім'ї. Ці проблеми розглядалися на сторінках таких журналів, як: «Дошкільне виховання», «Радянська школа», «Народное образование», «Семья и школа» та ін. У них надруковано багато статей: «Знати свою дитину», «Сім'я і формування нової людини», «Школа, семья, общественность», «Авторитет батьків у сімейному вихованні», «Родители как воспитатели» та ін.

Серед авторів цих публікацій педагоги та науковці Д.Дзінтере, О.Савченко, Е.Антипін, О.Євтушенко та інші. Дуже важливо й те, що і самі батьки не тільки слухали лекції з виховання дітей, але й більш докладніше займалися цією проблемою, наприклад, – мати – героїня й член батьківського комітету школи О. Бугаєнко.

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити невирішені частини зазначеної проблеми та показати можливість використання вітчизняного історичного досвіду щодо висвітлення у педагогічній пресі другої половини ХХ століття проблем виховання дитини в сім'ї.

Людина успадковує від своїх батьків анатомічну будову, фізіологічне функціонування, здатність до конкретних видів діяльності. Деякі задатки реалізуються у сприятливому середовищі та під впливом правильного виховання та навчання (або навпаки). А сім'я є тим мікросередовищем, яке оточує людину та виявляє на неї вплив.

Протягом багатьох десятиріч у суспільстві поставала проблема в тому, що, виховуючи дитину, батьки не завжди замислювались над питаннями: «Чи правильно я виховую?», «Чи досить мого педагогічного досвіду для правильного виховання дитини?», «Як діє сімейна атмосфера на виховання дитини?» та ін.. Деякі батьки не намагались атмосферу в сім'ї та їх відносини з дітьми зробити якомога кращими. Вирішенню цієї проблеми допомагала вітчизняна педагогічна преса, до якої і сьогодні необхідно звертатись за певним досвідом виховання дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Видатний педагог В.Сухомлинський у своїх працях стверджував, що сімейне виховання має велику силу. Воно є багатогранним процесом постійного духовного збагачення та оновлення й процесом формування активної дієздатної особистості. Тобто, сімейне виховання є процесом дії зі сторони батьків та інших членів сім'ї на дитину.

Роль сім'ї у розвитку, формуванні, навчанні та вихованні дитини дуже важлива. Від дня свого народження і до самого вступу в самостійне життя дитина перебуває під наглядом, турботою та впливом своїх батьків. Сім'я для дитини є одночасно як середовищем побуту, так і виховним середовищем. Саме вона створює певні умови для виховання дитини, формує її моральні уявлення, погляди і переконання, з яких згодом складається світогляд дитини.

Видатний педагог Є.Аркін у своїх працях стверджував, що в сім'ї дитина має почуття, бачить, чує не тільки те, як потрібно жити, що потрібно знати, як потрібно поводитися, але й практично пізнає життя, те, як поведуть себе люди,

що вони знають. Кожен день дитина бачить навколо себе реальне життя – живу дійсність та безпосередньо бере в ній участь.

Сім'я є складною системою взаємовідносин між чоловіком та жінкою, батьками, дітьми та іншими родичами. Разом це відношення обумовлює мікроклімат сім'ї, який у свою чергу, безпосередньо діє на емоційний стан всіх її членів. У залежності від того, як дорослі поводять себе з дитиною, які почуття та відносини виявляються з боку близьких людей, дитина сприймає світ з позицій загальнолюдських моральних цінностей. А в зв'язку з цим у дитини формується відношення до світу, що її оточує – довіра чи недовіра до нього.

У другій половині ХХ століття проблемам сімейного виховання приділялось чимало уваги. Питання впливу сім'ї на виховання дитини висвітлювались на сторінках вітчизняної педагогічної преси. Тому, дуже актуальним на сьогодні є вивчення та сучасна інтерпретація цього досвіду у розробці та використанні вітчизняних традицій сімейного виховання. З цього приводу провідний сучасний фахівець А.Рацул говорить, що сучасні сім'ї різноманітні, і від того, в якій сім'ї живе дитина, залежить, яким змістом наповнюється процес формування її особистості.

Дослідник С.Парсаданян у своїй статті зазначав, що «сім'я має великий вплив на всебічний розвиток особистості дитини. Уклад її життя, морально-психологічний клімат, відношення батьків між собою та іншими членами сім'ї несе в собі глибоку й сильну дію на виховання дітей» [6, с.9]. Більшість батьків дійсно відповідально відносились до виховання своїх дітей. Проте у сімейному вихованні виникало чимало труднощів та припускалося багато помилок.

Дослідження педагогів минулого століття переконували, що причини неприємних ситуацій з дітьми корінились у прорахунках і помилках батьків у вихованні та їх педагогічній невідповідності. «Аналіз цих факторів, - зазначала досвідчений педагог Л.Янкіна у своїй статті, - які обумовлюють виникнення та зміцнення педагогічної занедбаності, свідчить про те, що більшість цих факторів локалізується у сім'ї» [5, с.126]. Тобто, безвідповідальне відношення батьків до своїх обов'язків, негативний вплив різних структурних порушень сім'ї, неправильні методи та стиль виховання, низький культурний потенціал сім'ї все це подавало пагубний вплив на виховання дитини.

З цього приводу, науковець Д.Дзінтере у своїй статті «Атмосфера сім'ї» зазначав, що «... часто батьки починають замислюватись над вадами у вихованні сина чи доньки аж тоді, коли відхилення в їх поведінці завдають сім'ї серйозних труднощів» [2, с.11]. Інший дослідник Е.Антипін у своїх дослідженнях також писав, що «... головними причинами недоліків у сімейному вихованні є: нездорова атмосфера в сім'ї, низька культура сімейного побуту та відсутність серйозних педагогічних знань, вузькість уявлень батьків про мету виховання дітей» [3, с.7].

Ці питання є актуальними і у ХХІ столітті. На сторінках педагогічної преси продовжують висвітлюватись проблеми сімейного виховання та відносини між батьками та дітьми. У рубриках, які присвячені вихованню дітей («Студії: виховання», «Робота з родиною», «Родительское собрание» тощо)

публікуються статті провідних фахівців, педагогів, психологів, які досліджують сучасні наукові підходи щодо стану сімейно-родинного виховання в сучасних умовах. Науковець Т.Кравченко зазначає, що в сучасному суспільстві «... батьки, які недостатньо знають вікові та індивідуальні особливості дитини, які не усвідомлюють значення цієї інформації для формування її особистості, вибудовують процес виховання дитини інтуїтивно, часто без урахування реалій...» [10,с.25].

Однією з умов, які діють на виховання дитини в сім'ї, є культура побуту, що містить у собі правильні взаємовідношення між її членами, їх поведінку, повагу один до одного. Шкідливу дію на дитину виявляють сімейні розлади. Культура побуту містить у собі також й розумову організацію всього життя сім'ї. Сімейні розлади та неправильна поведінка у побуті були й залишаються результатом низької педагогічної культури батьків. Дослідник И.Гребенников з цього приводу у своїй статті зазначав: «Рівень педагогічної культури впливає на навчання, трудову активність школярів, на весь уклад сімейного життя, активно діє на атмосферу в сім'ї, яка виявляє вплив на всебічний розвиток дітей» [7,с.63].

Аналіз публікацій періодичних видань другої половини ХХ століття дає можливість стверджувати, що важливою проблемою у сімейному вихованні було підвищення педагогічної культури батьків. «Підвищення рівня педагогічної культури батьків є справою державної важливості» [7,с.63] – наголошувала у своїй статті дослідниця І. Гребенникова. З публікацій педагогічної преси ХХІ століття свідчить те, що «сьогодні спостерігається поступове, хоча й досить повільне відродження системи підвищення педагогічної культури батьків (педагогізація сім'ї)» [10,с.25].

Успіхи сімейного виховання залежали і від тієї моральної атмосфери, що панувала в сім'ї. У житті сім'ї моральні норми були визначальними в духовній атмосфері родини й виконували роль керівних принципів поведінки людини. У деяких сім'ях, наприклад, чоловік поважав «жінку взагалі», але в той час не поважав свою дружину. Дивлячись на таке ставлення батька до матері, син переймав цей гіркий досвід. Поступово його ставлення до матері погіршувалось, а в дорослому житті його ставлення до своєї дружини могло бути схожим на ставлення його батька до матері. Дослідник О.Євтушенко з цього приводу стверджувала, що саме тому «... в сім'ї важливо виховувати норми й принципи моралі та формувати ціннісні в моральному відношенні особистості» [1,с.65].

У своїй статті «Сім'я і формування нової людини» дослідниця зазначала, що «сім'я покликана виховувати дітей здатними до переживань, вчити їх високих і прекрасних почуттів любові, дружби, відвертості» [1,с.66]. Вона підкреслювала те, що у постійному спілкуванні дуже важливо спостерігати за поведінкою дитини та її змінами, відчувати зміни духовного стану дитини та вміти знайти їх причини. Саме це – найперша умова взаєморозуміння батьків і дітей. В іншій статті «Батьки як вихователі» з цього приводу також підкреслювалось, що «поряд з іншими сімейними обставинами великого значення у вихованні набувало духовне спілкування батьків з дитиною. Це й

сумісні ігри, розваги, прогулянки, колективні трудові заняття, сімейне читання та задушевні бесіди з різних питань...» [8,с.3].

Дослідники та педагоги у своїх публікаціях постійно звертались до того, що виховання дітей у сім'ї мало передбачати постійне й активне спілкування їх з батьками. Вони акцентували увагу та тому, що батькам необхідно у спілкуванні як між собою так і з дітьми, розділяти з ними свої радощі та труднощі. При виконанні цих умов дитина розуміє, що батьки ставляться до неї з повагою, турботою та довірою, тобто, бачать та цінують її як особистість, поважають її думку та погляди. Вона відчуває їх любов і довіру, піклування про близьких людей.

І навпаки, поспішність, небажання вислухати і зрозуміти те, що відбувається у світі дитини та її душі, самовдоволеність власним життєвим досвідом – все це створювало психологічний бар'єр між дитиною та батьками. Науковець Д.Дзінтере у своїй статті говорив, що труднощі у вихованні «пов'язувались об'єктивними умовами, браком часу у батьків, особливо у матері...» [2,с.11].

Ці питання є актуальними й доцільними у сучасному суспільстві. Сучасні науковці, говорячи про проблеми педагогічної доцільності змісту, форм і методів сімейного виховання, підкреслюють їх актуальність практично для кожної сім'ї, оскільки батьки завжди стоять перед вибором того, як правильно спілкуватися зі своєю дитиною. Т.Алексєенко підкреслює, що «не кожен з батьків має, з чого можна вибирати; не кожний докладає зусиль до пошуку оптимальних варіантів особистої і особисто зорієнтованої поведінки, намагаючись аналізувати виховні ситуації та результати своєї виховної діяльності, щоб у майбутньому не повторювати допущених помилок...» [11,с.26].

Багато статей у педагогічній пресі другої половини ХХ століття було присвячено авторитету батьків, який впливав на сімейне виховання дітей. Саме від авторитету залежав успіх виховання дитини. На ньому заснована вся сила педагогічного впливу батьків та дітей.

Відомо, що авторитет не надається, не закладається від природи, не завойовується страхом та погрозами, а зростає з любові та поваги до батьків. Якщо в сім'ї дитина поважала своїх батьків, то вони для неї найдорожчі та найулюбленіші люди і вона вважала їх найсправедливішими й найкращими. Дитина росла, розширювались межі її спілкування, вона зустрічала інших людей, але образи батька і матері впливали на неї протягом усього життя. Їх приклад завжди був перед очима дітей. Це ще раз доводить, що поведінка батьків, їх свідомість і відповідальність, моральність справ і вчинків – головний фактор успішного виховання дітей.

Авторитет батьків підтримувався педагогічним тактом, який був свого роду майстерністю. Він виражався в умінні знайти найбільш близький шлях до почуттів дитини та підібрати найбільш ефективні виховні заходи впливу на особистість. У сімейній атмосфері батькам дуже важливо вести себе тактовно один з одним та у відношенні з дитиною.

У другій половині ХХ століття в багатьох публікаціях піднімалися питання навчання дітей праці у сім'ї. Проблеми трудової підготовки дітей у

сім'ях постійно розглядались та досліджувались. Педагоги М.Рябухін, О.Сугак у публікації підкреслювали, що не в усіх сім'ях були налагоджені трудові відносини між її членами. Сім'я не завжди була єдиним трудовим колективом, члени якого об'єднані єдиною справою, в якій кожен робив свій посильний внесок. Багато дітей були звільнені від трудових обов'язків у сім'ї, тобто, у них не формували з дитинства відповідальність за добробут родини. А в деяких сім'ях орієнтувались на стихійне вирішення питань трудового виховання. Але відомо, що при виконанні трудових вправ у дитини формуються відповідальність за трудові доручення, вміння доводити розпочату справу до кінця, гартуються воля й характер.

Педагоги зазначали, що «детальне вивчення умов життя і виховання дітей у сім'ї показує, що позитивні результати у трудовому гартуванні досягаються там, де батьки, керуючись педагогічними знаннями, здійснюють виховний вплив на синів і дочок, привчаючи їх до праці» [9, с. 10]. Питання недбайливого ставлення батьків до трудового виховання своїх дітей є доцільним і на сьогодні. Дослідники підкреслюють, що в багатьох сім'ях діти майже не мають ніяких трудових доручень, що негативно впливає на виховання дитини.

Згідно аналізу викладеного матеріалу, ми можемо *зробити висновок*, що на сторінках педагогічної преси другої половини ХХ століття проблемам сімейного виховання приділялось чимало уваги.

Таким чином, аналіз публікацій педагогів, психологів, дослідників у вітчизняній педагогічній пресі ще раз підкреслює, що у досліджувальний період проблеми сімейного виховання були досить актуальними і робота щодо висвітлення цих питань в педагогічній пресі була налагоджена на достатньо високому рівні.

Доцільно також зробити **висновок**, що питання сімейного виховання є досить актуальними і в сучасному суспільстві. Досвід, який формувався впродовж багатьох десятиріч, вивчається та використовується педагогами, психологами та батьками у сучасному педагогічному просторі.

Подальше дослідження буде спрямоване на вивчення зазначеної проблеми на сучасному етапі розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євтушенко О.Т. Сім'я і формування нової людини. // Радянська школа. – 1975. - №7.
2. Дзіндере Д. Атмосфера сім'ї. // Дошкільне виховання. – 1979. - №12.
3. Антипин Е. Школа, семья, общественность. // Народное образование. – 1966. - №2.
4. Куликова Т.А. Семейная педагогика и домашнее воспитание. – М.: Академия, 2000.
5. Янкина Л. Связь с семьей. // Народное образование. – 1971. - №10.
6. Парсаданян С. Рекомендации родительским комитетам. // Семья и школа. – 1982. - №2.
7. Гребенников И. Повышение педагогической культуры родителей – основа совершенствования семейного воспитания школьников. // Советская педагогика. – 1976. - №11.
8. Родители как воспитатели. // Семья и школа. – 1983. - №4.

9. Рябухін М., Сугак О. Перші уроки працьовитості. // Дошкільне виховання. – 1981. - №7.
10. Кравченко Т. Взаємодія сім'ї – проблема сучасності. // Рідна школа. – 2005. - №9-10.
11. Алексеєнко Т. Формування соціально-рольової позиції дітей в умовах повної і неповної сучасної сім'ї. // Рідна школа. – 2002. - №6.

Курчий О.В. Использование опыта освещения проблем семейного воспитания в отечественной педагогической печати второй половины XX века в современном образовательном пространстве.

В статье рассмотрены проблемы семейного воспитания детей, а также действие атмосферы семейных отношений, которые освещались в педагогической прессе второй половины XX столетия. Проведен анализ использования опыта решения проблем семейного воспитания на страницах периодических изданий исследуемого периода в современном образовательном пространстве.

Kurchiy O. The use of experience of illumination of problems of domestic education is in a seal pedagogical domestic the second half in modern educational space

The problems of family upbringing of the child and the action of the atmosphere family relations were considered in the article. They were stated in pedagogical press in the middle of the XX century. The analysis of the using of experiment of decision of the problems of family upbringing was carried out on the pages of the press of investigated period in modern educational area.

УДК: 378.937

Лобода Ю.Г.

Одеська національна академія харчових технологій

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО-ІНТЕГРОВАНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті досліджена проблема готовності майбутніх інженерів до використання комп'ютерно-інтегрованих технологій, виділені компоненти, показники й рівні готовності. Наведені дані первинної діагностики мотивації професійної діяльності.

Актуальність дослідження. Науково-технічний прогрес ХХІ століття в значній мірі буде визначатися розвитком наукомістких технологій, при цьому комп'ютерно-інтегровані технології займають у ньому певне місце.

Комп'ютерно-інтегровані технології являють собою взаємозалежну сукупність інформаційних, комп'ютерних технологій, тобто об'єднання частин